

CU UMOR, DESPRE UMOR

Vorbind despre literatură, se face noapte în plină zi, de parcă soarele ar lua pauză de masă. Vorbind despre teoria literaturii, întunericul se dezbracă de câteva Țoale, până dă de o ceață adolescentă, somnoroasă și nehotărâtă. Vorbind despre filosofia culturii, se luminează de ziuă, atâta cât lucrurile să nu se lovească unele de altele. De la această înălțime, ni se spune, cu limpezime sofisticată, că progresul artei s-a realizat prin crearea unei DISTANȚE între SEMNIFICANT, grafic sau fonic și SEMNIFICAT, adică sens. La o primă ochire retrospectivă, se pare, cu adevărat, că este adevărat.

La început, realitatea ne pune la dispoziție lucrurile cu toată zestrea lor materială, genetică, solidă, lichidă și gazoasă, cu conținut, forme, culori, gusturi și alte isprăvi demiurgice. După o perioadă îndelungată de gestație și de argăseală a materiei, oamenii, printr-un salt, de neexplicat, al gândirii, au înlocuit lucrurile palpabile, grele și dure, cu SEMNE, adică SEMNIFICANȚI, creând, astfel, o DISTANȚĂ între om și lucruri. Apoi, cu un orgoliu demiurgic, SEMNELOR li s-au dat nume, adică SEMNIFICAȚII, creându-se, de acum, un adevărat imperiu semantic, ai cărui locuitori și beneficiari suntem, de o vreme nelocalizată, până în prezent. Lucrurile palpabile sunt limba universală, cu ajutorul căreia se înțeleg toți oamenii.

Odată cu crearea imperiului semantic, apele s-au despărțit, au apărut limbile popoarelor și, implicit, noi DISTANȚE între oameni. Trebuie precizat că semnificațiile primare, cu care au fost împodobiți SEMNIFICANȚII, au fost și sunt monedă universală sau statală. Aceste semnificații alcătuiesc un fel de parter semantic denotativ, codul cel de toate zilele al comunicării. Se poate numi, la fel de bine, codul solidarității comunicative. Aici putem formula un postulat provizoriu, cu statut etern: câtă denotativitate, atâta comunicare. Pentru că mintea omenească este scormonitoare și neastâmpărată, să-și facă de lucru, se aventurează în zărilor necunoscutului și descoperă, vrând, nevrând, noi continente ale fanteziei tămăduitoare. Exploratorii și conchistadorii noului demers acordă vechilor SEMNIFICANȚI, noi SEMNIFICAȚII, subiective, originale, particulare, surprinzătoare, derutante, uneori, până la absurd, creând, astfel, un etaj semantic CONOTATIV. Între parterul DENOTATIV și etajul CONOTATIV s-a creat o nouă DISTANȚĂ. O nouă distanță, adică un progres în fapt. Putem să emitem al doilea postulat provizoriu, cu statut etern: cu cât mai multă conotativitate, cu atât mai puțină comunicare. Arta modernă s-a mutat, cu arme și bagaje, la etajul CONOTATIV, unde locuiesc separat, uneori, până la izolare, nenumărate CODURI CONOTATIVE. Codul CONOTATIV este codul desolidarizării, al înstrăinării. Poate că aici ar trebui plasat celebrul „Turn de fildeș” al poeților, la care se ajunge doar cu un așa-zis Pegas. La acest nivel, a luat naștere o adevărată artă de a crea artă, ținând cont de DISTANȚA dintre DENOTATIV și CONOTATIV. Amintim, în treacăt, că dadaismul, teoria artei pentru artă, teoria sugestiei, teoria poeziei obscure, arta abstractă, de la începutul

secolului trecut, prin DISTANȚA prea mare, dintre CONOTATIV și DENOTATIV, au faultat, până la derută, comunicarea și înțelegerea fenomenului artistic. Neavând priză la public, toate aceste demersuri s-au topit ca baloanele de săpun. DISTANȚA semantică este o adevărată hârtie de turnesol, care arată dacă un text este sau nu este artă. O distanță mică de nivelul DENOTATIV indică lipsa de valoare, banalitatea, până la așa-zisul și răspânditul KITSCH, care îngrașă Internetul. DISTANȚA prea mare între CONOTATIV și DENOTATIV derutează și împiedică trăirea estetică, respingându-l pe cititor, uitându-se că arta se face pentru oameni, nu pentru îngeri.

Cum umorul este un fenomen semantic, iar epigrama este o specie a umorului, este interesant să deslușim statutul acestui fenomen, în funcție de așa-zisa DISTANȚĂ, proorocită de către teoreticienii literaturii și ai artei. Mai înainte de toate, trebuie precizat că, în cazul conotativității, din cauza DISTANȚEI semantice, mesajul poetic nu percutează de la prima înfățișare, ci întârzie, poate că nu mai vine niciodată și ațipim, în așteptarea lui Godot. Dacă umorul, ca fenomen verbal, ar aparține conotativității, încărcate, normal, cu tropi și cu figuri de stil de toate felurile, cu metaplasme, metataxe, metasememe și metalogisme, el ar fi perceput foarte greu sau nu ar fi perceput deloc. În realitate, umorul este perceput instant, fără întârzieri, fără amânări. În actul perceperii umorului, nu există duminică, zi de odihnă. Asta înseamnă că esența sa se situează la nivel denotativ, unde înțelegerea mesajului se face rapid, fulgerător. Rezultă că umorul, prezent în epigramă, în poezia umoristică, în anecdote și în alte specii, este o confuzie de semnificații diferite, dar care fac parte din același areal semantic. Confuzia vine întotdeauna dintr-o asemănare aproximativă, relativă, a unor termeni diferiți. În niciun caz, nu se poate vorbi despre o ruptură, despre o explozie, așa cum se vehiculează prin colțurile diferitelor cercuri de părerologi de serviciu. Structura epigramei poate fi redusă la doi termeni opuși, adversari, dar nu dușmani, din planul denotativ al sinonimelor, antonimelor, omonimelor, paronimelor sau al cuvintelor polisemantice. Dacă termenul din poantă nu ar fi rudă cu cel esențial, din cele trei versuri pregătitoare, nu ar fi epigramă și nici umor. Sau, poate ar fi umor absurd, pe tărâmul căruia nu ar călca nici picior de om.

Prof. Nică Janet